

Mișcarea literară

La noi și în străinătate: O antologie românească în limba ungară, semnată de Fekete Ivadár. — Moartea poetului D'Adelsward de Fersen

Pentru unitatea noastră culturală, unul din elementele de rezanță, este fără îndoială, propaganda. Orice rațiune conștientă de dezvoltarea și intelectualitatea fine înainte de toate la mijloacele de pătrundere într-o cămărie mai adâncă pătură cititoare și de aici rezultă înmulțirea și încurajarea publicațiilor cu scop cultural.

Dacă până acum, adică înainte de realizarea visului unității naționale, noi n'am putut lupta dincolo de Carpați împotriva sovietismului machior, pentru ca scriitorii români să se poată afirma în propria lor patrie — astăzi o largă despăgubire ne așteaptă și mai ales o netezire a civilizațiilor de acolo, sub încurajarea aceluiași steag.

Iată cum poetul ungar Fekete Ivadár, împreună cu scriitorii noștri și încurajat puțin de organele oficiale, adună într-o antologie, bine construită, pe toți reprezentanții poeziei contemporane.

Dacă pentru noi această carte prețuiește prin buna înțelegere a autorului ei, ea deschide interesul larg și bine precizat, pe care limba noastră literară îl are și trebuie să-l aibă, aici, în vechiul regat ca și acolo, pe pământul reînnoștat al Tării.

Aoținea domnului Fekete, nu numai că trebuie încurajată de cei în drept, ci va trebui să deștepte salutul de mulțumire al scriitorilor, nu pentru începutul cald al introducerii sale, ci pentru o perpetuă și neobosită osteneală viitoare, pe care ne-o promite preocuparea sa, de acum.

În insula Capri, s'a stins într'un atac de inimă, poetul francez Jaques d'Adelsward, sau Monsieur de Fersen, cum îl găsim în fruntea poemelor sale: L'hymnaire d'Adonis.

Personajul ciudat, asupra căruia au planat cele mai fantastice legende, Monsieur de Fersen, rămâne totuși poetul celor mai subtile cântări închinat frumuseții clasice, aceluiași turbatoare frumuseți ideale, care au făcut din Praxiteles și Phidias, creatorii trupurilor copleșite în marmură.

Un poet poate mai puțin decât un sculptor, să-și afirme eul în ritmul verbului, decât i-a fost îngăduit celui din urmă să-o facă prin asociații dăltăi.

Oare și-a iubit mai puțin modelul, Scopos, murind un efect, decât și-a iubit poetul d'Adelsward chimera aceluiași etern, Adonis, pe care-l întrezărea în visele lui de artă?

Bucureștii lui pline de extazul Helladei vechi, cu reîncarnările micilor idoli ai frumuseții pământenești, cu tot acel permanent ecou de voluptăți estetice, fac din poetul lor, cel mai bizar om al zilei, cel mai discutat și poate cel mai dispregiut.

Ca un revoluționar al criticii pudice, el se împotrivesc rațiunii pure, căutând dincolo de îngrădirea societății, elementele noi și neîndoiel de îndrăznețe, pentru propria lui realizare.

Se înțelege, dar, că într-o țară tradiționalistă, soarta Domnului de Fersen, trebuia să devină tot atât de tragică ca a lui Oscar Wilde, sau Shelley, oricât de puțin s'ar fi afirmat, personalitatea lui, ca dăunătoare moralei publice.

În zadar Jaques d'Adelsward scria iubitei lui: Des mois et des chansons, ciseures d'émall, M'ont caressé, chérie, lorsque tu fus partie, C'est comme si j'avais ouvert un éventail, Frère de souvenirs et de grâce jolies.

Legenda continua, portretele vizitatorului păgân și al celui mai sincer admirator al marchizului de Sade, cu leit motivul fatal: C'est moi, mon Bien aimé, ton fidèle chanteur, La harpe frissonante et l'extase en mon coeur.

În Chronique à la Rose, din ultimul Cri de Paris, Georges-Michel evocă silueta autorului închinărilor către Adonis și al Cortegiilor trecute, reușind portretul original și atât de ciudat, al aceluia ce a fost Monsieur de Fersen.

„Era un tânăr bine făcut, vecinic îmbrăcat în alb, cu o înfățișare foarte bărbătească, de un bărbătesc englezesc, în genul pictorilor prerafaeliști din strada Jacob, cu cravatele verzi înodate de trei ori, cu smaralde, cu ochii perduți, cu buza uscată, gen Phocas și reminiscențe Beardsley!

Se zice că Jean Lorrain i-a creat legenda și poetul s'a exilat. Intrigile și cancanurile au făcut farmecul de totdeauna al oamenilor de geniu și poate prin asta, viața lor intimă s'a alăturat de operă, ca să-l facă mai extraordinar.

Fersen, a iubit Veneția, ca Byron, ca Shelley, ca toți poeții nenorocți, ca toți amanții fericiți. Îmbrăcat în alb, sau în mantaua neagră a capuciniilor ipocriți, Fersen, își plimba nevroza în alunecarea gondolei, dealungul chelului, până la palatul Vendramin unde a murit Richard Wagner.

Apoi s'a retras pe insula Capri, unde s'a închis pentru totdeauna. Jaques d'Adelsward de Fersen, este una din figurile cele mai complexe și bizare ale literaturii franceze, iar în portret, nu s'ar asemăna decât cu Monsieur de Phocas sau cu Dorian Gray.

Imbold pentru o Literatură de Copii
E prea puțin vastă bibliotecă românească, pentru ca să fi putut cuprinde în rafturile ei, o literatură destinată pentru copii.

Ca este mare nevoie de această specialitate, a dovedit-o revista Copiilor, care fără multă osteneală artistică și-a cucerit o lume întregă de cititori.

Nol ne oblicnuim cu ideea greșită, că clienții lui Pitagora și al gramaticel elementare, n'au nevoie și de altceva în domeniul literar, și iată azi, spulberată și ultima proastă anticipație, asupra mentalității copiilor.

Fantezia lui creatoare simte nevoia unui bagaj de inițiativă și inspirație: trebuie să li dăm. Traducțiunea bibliotecel „rose”, cu povestirile D-nei de Ségur, ale lui Andersen sau Daniel de Foé, s'au epulzat mai curând, în cursul unui an, decât producțiunea unei literaturi mature.

Avem însă noi o asemenea colecțiune originală sau sunt speranțe s'o putem întocmi pe viitor? Sunt prea puțin autorii, care arată un interes sincer acestei manifestări literare. S'a crezut mai întâi — și în mod greșit — că pentru copii trebuie o mentalitate leafină și puțin serioasă, sau că o asemenea producțiune n'ar avea destule șanse de răspândire.

Sunt nejustificate, ambele păreri. Copiul prin capacitatea lui de fantezie, e susceptibil să asimileze cea mai ciudată literatură, cu o singură condițiune, ca termenii de expunere să fie al propriului său vocabular.

În raport invers cu adulții, copiii, primesc situațiunile cele mai extraordinare, cu o încredere mai mult decât naturală, adăugând și puterea lor de fantezie în procesul liniștit al asimilării — în vreme ce resping faptele banale, pe care cei în vârstă, le sorb cu entuziasm din literatura cotidiană.

De aici constatarea se clarifică pentru toată lumea: copiii vor fi un fond extraordinar într-o formă simplă, iar vârstnicul, un fond oblicnuit într-o formă prețioasă. Rezemați pe această caracterizare, vedem ce greu e de realizat o literatură de copii și ce sarcină delicată și insușește, scriitorilor, în asemenea hotărâre.

Ruși — au o literatură de copii — ulmitor de bogată, așa cum încă nu s'a putut crea în altă țară a Europei. Ei știu că educațiunea începută pe documente literare, pregătește o generațiune sensibilă, pentru un rost social — grav și determinat — în evoluțiunile unui stat. Pentru ca Dostolevsky și Tolstol, Bunin și Sologob să fie înțeleși măine, cunoașterea lor trebuie pregătită odată cu cel din urmă pas al copilului.

Cărțile lor ilustrate, cu acel simț decorativ specific slav, într-o sinteză largă și desfășătoare, sunt menite să deschidă ochii micilor cititori, asupra frumuseții vizuale, tot atât ca și asupra celei interioare. Cu procesul echilibrat, copilul urmărește faptele petrecute dincolo de cercul său material, deci în abstractiuni, anume crotite pentru el.

Când vom avea și noi cărți speciale pentru copii, să nu uităm introducerea imaginilor silizate printr-o decorațiune de artă pură. Cartea Românească, a publicat mai multe prenil, pentru literatura Copiilor. E primul semn de încurajare și poate primul pas, către o realizare eminentă.

Adeverul Literar și Artistic
Prețul abonamentelor:
In țară:
Lei 250. — pe timp de un an
" 125. — " " 6 luni
" 65. — " " 3 "

In străinătate:
Lei 500. — pe timp de un an
" 250. — " " 6 luni
" 130. — " " 3 "

SAVIN CONSTANT.

Cărți și Reviste

HENRY DEBERLY: L'Impudente, ad. de la „Nouvelle revue française”. Paris, 1923. — Romanul acestui scriitor necunoscut, al cărui titlu în românește ar însemna „Nerușinata” sau „Obraznică” (justi-l cum vești) se arată, în primul rând, ca un roman original. Dintre scriitorii de astăzi ai Franței nu l'au influențat nici *Romain Rolland* — cu covârșitoarea personalitate — nici *Morand* nici *Giraudoux*. Am găsi însă o influență de aspect extern, pe care o vom numi de construcție, care ne va duce la primele romane ale lui *Paul Bourget*, de pildă „Le Disciple”. Dacă nu în formă constatăm originalitatea romanului lui *Deberly* și nici în stilul propriu zis, vom căuta-o în celălalt element, al fondului. Într'adevăr conflictul se petrece între un om pus, în viață, între două femei. Omul e bărbatul orgolios, egoist și cerebral al unei femei slabe, fără cultură, dar care cu aversea ei i-a dat o situație. Cealaltă e instituțiunea copilului, săracă, dar dominatoare ca orice femeie scâpăată, care e în plus și revoltată contra predeprețurilor soartei.

Departie de a fi un portretist. *Deberly* este un adevărat constructor al sufletelor și caracterelor omenesți. El nu încearcă să le descrie succesiv, ci aruncă odată, și în orice situație — o lumină asupra lor și le desvăluie întregi cu toate scâderile lor. Fiecare trăsătură intens și în același timp: de-a-căci fiecare stă pe planul întâi, fiecare este personajul principal. Titlul romanului se potrivește atât de bine și bărbatului și soției acestuia, dar cu toate acestea „l'impudente” este instituțiunea copilului.

Analiza stărilor sufletești ale personajilor (și mai mult de progresivă acțiune, căci *Deberly* are minunatul dar al imaginației psihologice, mai măsurat însă decât *Dumas-père* care avea uzurina de a inventa aventuri noi pentru prelungea „Color trei muschetari”). Toată lupta aceasta a omului între cele două femei face din romanul lui *Deberly* o lucrare cu adevărat dramatică; — și critica pariziană îi prevede un adevărat succes de librărie.

ALMANAHUL siorilor „Adeverul și Dimineața” pe anul 1924, apare anul acesta cu o frumoasă copertă în culori de d. Victor Ion Popa și cu un bogat material calendaristic, aranjat cu deosebită grijă. Evenimentele anului 1923 sunt trecute în revistă cu obiectivitate, fiecare găsindu-și o expunere veridică.

Din partea literară a almanahului citim întâi rândurile de pioasă comemorare a unor Dimitrie Cantemir, Gheorghi Lazăr, Bolintineanu, Andrei Șaguna, precum și a unor figuri ilustre din cultura și știința europeană: Blaise Pascal, Louis Pasteur și Ernest Renan. Urmează schița „Evoluția lui Vasilache” a povestitorului nostru d. M. Sadoveanu, schița „Zile de primăvară” a d-lui Ion Slavici și articolele d. N. Bărbulescu, G. Galaction, Victor Ion Popa, Iosif Nădejde și Dem. Theodorovici.

Versurile mărturisesc tendința alcătuirii acestui almanah de a da tot ce poate și mai adevărat unei asemenea publicații. În sensul acesta apar poeziile semnate de d-nii Emil Isaac și A. Toma, precum și „Gânduri într'un calendar” a d-lui Petre Strihan.

Pentru lungile și plictisitoare seri de iarnă, recomandăm lectura acestui almanah interesant, complexat cu ilustrațiuni, cucerări, proverbe și glume, pe mai toate paginile.

L'EUROPE NOUVELLE (8 Octombrie) numără articole din ce în ce mai interesante asupra problemelor de cultură și politică europeană, precum și asupra întregii mișcări literare europene, rubrici conduse cu bogăție de informații de către E. Berl, Dominique Braga și Fr. Mionandré.

În numărul de care ne ocupăm în cronica de față întâlnim un articol al lui R. Giloux: „Adieu à Maurice Barrès” în care autorul încearcă, într-o critică biografică, să fixeze personalitatea scriitorului care lăsa Academiei franceze un scaun gol. Franis de Mionandré aduce în acele rânduri asupra criticului danez *Georges Brandes* câteva caracterizări desprinse din concepția de viață a sus-numitului critic:

„Acest scriitor — universal cunoscut — care a publicat șazezeci de volume (dintre care șocotăi 5000 de pagini numai pentru cunoașterea Franței) a rămas mai întâi de tot un om. Ceea ce-l amuză, singurul lucru vrednic pentru el, este viața. Dacă i-a plăcut să cunoască pe oamenii mari, este pentru că știa că găsește în viața lor, ceva mai profund, mai universal, mai caracteristic. Și criticul acesta care a citat, și care-și amintea de tot ce a citit, această vie enciclopedică nu s'a lăsat niciodată umbrită de vreo teorie, nici de vreo dogmă, nici de vreo tendință oarecare. Totul la el nu servește decât spre a îmbogăți, realifica și adănci noțiunea simplă și clară pe care o are despre om. Face parte — dacă nu însemnăm de timp — din marea familie a moralizatorilor francezi din sec. XVIII-lea.

Un buletin al ultimelor publicațiuni germane, rezumă activitatea culturală a Germaniei din ultimele săptămâni.

ROMA (Oct. Nov. Dec.) revista de cultură italiană condusă cu gust și competență de către profesorul universitar d. *Ramiro Ortiz*, închină acest număr triplu memoriei poetului „Alessandro Manzoni”, dela moartea căruia s'au împlinit anul acesta cincizeci de ani.

Un extras din articolul lui Giovanni Gentile. (Alessandro Manzoni și esența spirituală a artei sale), publicat astăzi în revista „Gerarchia” este binevenit revistei noastre pentru a preciza anumite caractere ale operei lui Manzoni. Ne referim la un singur capitol al acestui studiu care precizează cea mai înaltă proză a creațiunii manzoniene. Este vorba despre acel „divin” spirit care toată intensitatea în opera poetului.

„Aici este (spune G. Gentile) grandașea lui Manzoni, nu șeful pur, abstract, fără considerarea vieții mediocre de toate zilele; doar idealul pus în contact cu toată omnia inferioră și privit cu ochi ce ar surăda la început, și trebuie să-și exprime înțeleze îndelung forța și valoarea pentru a se convinge în cel cu înclut și să-și recunoască existența și puterea. De aceea umanitatea, marea umanitate, a divinității manzoniene, care pătrunde în toate sentimentele și în toate raporturile vieții, se simte la orice pas, răsară ca o floare din orice situație banală; e mereu prezentă, nu se vede, dar șoptește inimii vorbă care înclut, înclut pătrunde omul și-l stăpânește.

„Sentimentul profund al divinității universale difuză și prezentă, inspirațiunea oricărei inimii, restauratoare de orice energie morală, puterea răscumpărătoare a lumii, care-i lumina omului; această religiozitate, această nouă forță care pune sublinul în natura umană, e a lui Manzoni și gloria poeziei sale.”

Personalitatea artistică a lui Manzoni e cercetată cu gust estetic de d-na Anita Belucășanu iar despre originile literare ale poetului scrie d. *Ramiro Ortiz* după un curs ținut în 1910—11 la facultatea de litere din București.

În restul numărului câteva traduceri din „I promessi sposi” și unele mărunte împreună cu un început de bibliografie românească a lui Manzoni.

GANDIREA (5 Decembrie) precizează prin articolul de fond al d-lui N. Iorga. (Elementele culturii românești, originea și caracterul lor) ceea ce trebuie să înțelegem prin „cultură”.

„Cultura” e pentru foarte mulți ceea ce se capătă prin studii secundare sau la Universitate, rămânând așa, neschimbat, neprefăcut, neîndușit până la sfârșitul vieții. Căci doar „omul cult” se desăvârșește prin căpătarea diplomei dincolo de care nu mai e nici o revizuire și nici un adăug. Dala înălțimea demnității pe care și-a câștigat-o și care-i îngăluie a privi cu dispreț pe inculti, între cari se găsece adăptia diletanți sărgincioși și atâția înțelepți din naștere, hrâniți cu oțet și continue și cu obșevății roditoare asupra vieții, el privește realitățile schimbătoare, din care nu e una care să nu cuprindă, fără ca el să știe, o nouă învârtărie și să nu ceară încă o probă a celor știute.

Tot așa de mințit și, pe-deasupra, capabil de a înțepa isprăvi adevărate în lumea contemporană și de a prezenta, dacă nu un sistem măcar o metodă, e cultura adoptată de Germanii pentru a o preface într-o solemnă și impunătoare „Kultur”, capabilă de a fi opusă civilizației franceze, înținsă odăvit asupra întregii Europe, celei italiene din epoca Renașterii înviorătoare, prelatind, ori civilizației politice a Englezei, producătoare de regimuri parlamentare, cu tot ce pleacă dela dânsce, în toate părțile lumii. În ultima ei fază, aceea pe care a patronat-o un Stat cecropitor, un Imperiu cu tendințe de anexări, de colonizare, de hegemonie, ea se desosebește prin disciplina perfectă a unui mecanism de civilizație în care nimeni n'are de îndeplinit o funcțiune individuală, după aptitudinile sale și dorințele sale, ci fiecare acoperă, aproape anonim, locul care i-a fost designat și m're are de îndeplinit un rost pe care oricine altul l'ar îndeplini tot așa.

În adevăratul și marele său înțeles cultura înseamnă însă altceva decât capitalul de cunoștințe pe care-l adăvărsește o diplomă de studii și altceva decât perfectă mecanică a unei înghiere bări artificiale, de o disciplină absolută. E ceea ce real și ceea viu, ceea necontenit nu făcă a schimba direcția odăvit solid firată, ceea care locuie prin desfășurarea individualităților libere, ca e, dându-și stema ori ba, cu a fundament al lor permanent caracterile rasei și necesitățile mediului, adăvărsește liniile tradiției pentru ca în braza ei să rolescă seminări care n'au mai fost. E o „adaptare” definitivă și pe lângă aceasta, și div acesă căută chitar, o necontenită creațiune.

Nuvela „Omul din via” a d-lui Cezar Petrescu, care se sfârșește în numărul acesta mărturiseste pe lângă nouitatea inspirației, calități de scriitor care izbuteste să fixeze realitatea sentimentelor descrise cu simțul observatorului în stare de a pătrunde până în esența acestei realități.

Versuri publică d. *Lucian Blaga* și *Nichifor Crainic*; din cele câteva poezii republicate din volumul „Plumb” a d-lui Bacovia — însoțite și de un articol de d. Ion Dario — ne facem o datorie să reamintim cititorilor noștri câteva din versurile de „plumb” ale acestui poet uitat și fericit precursor al poeziei noi, Aleghem cunoșcuii „Nervi de toamnă” care înclut un bogat material poetic și care arată în același timp întreaga atmosferă a poeziei lui Bacovia:

Pe drumuri delirând,
Pe vreme de toamnă,
Mă urăște un gând
Ce mă îndeamnă:
— Dispari mai curând.

La casa iubitei de-a-jung,
Eu șgdui fereastră neroc,
Și-o chier ca să vadă cum plouă
Franșul, în târgul ploios.

Dar iată și un mort etreesc
Și plouă, e moină, noroi
În murmur de strâni semite
M'adaug și ea în contoi.

Și nimeni nu știe ce-i asta —
M'afund într-o crengă să scriu.
Sau răd și pornece înspre casă
Și-acolo mă nchid că-n scriu.

Și n'are delirând
Pe vreme de toamnă,
M'adoare e m gând
Ce mă îndeamnă:
— Dispari mai curând.

Ceace ne surprinde mai mult este cercetarea asupra muzicului Simu de către d. Oscar Walter Cizek. Este un început încurajător, pentru că despre muzicele noastre nu s'a vorbit cam demult.

ICOANE MARAMUREȘENE (Decembrie) este revistă de cultură care apare în Satu-Mare sub îngrijirea d-lui *George Mihail Zanfirescu*. Numărul de Decembrie este închinat teatrului românesc, la care colaborează d. Ion Marin Sadoveanu, Elena Farago, Const. Goran și Ion Dongoroz. La rubrica „fulguri” se află reproduc din „Adeverul literar” articolul d-lui A. de Herz despre „Reviste din provincie”, articol plin de duioșia unor semne aduceri-aminte.

REVISTA GENERALA A ÎNVĂȚĂMANTULUI fondată de Spiru C. Haret, trăind în an și interesată de la declararea răzbiului, respire sub conducerea oficialității învățămîntului nostru public și cu colaborarea aceluiași personalități oficiale. Totuși revista își menține tradiția în valoarea contribuțiilor culturale și mai ales didactice, pe cari le publică.

Într'adevăr, discuția asupra reformei școlare, asupra legiurilor noii școlare ce se prețuiesc, asupra metodei și spiritului ce trebuie să fie raportate la nevoile și ideile prezentului, își are locul în fruntea revistei d. G. G. Antonescu, prof. universitar, elucidează și aici „înțelesul și originea școlii active”, dând o caracterizare completă a spiritului din noua școală.

În esență apare articolul d-lui Iuliu Valachi: „Ce datorim culturii greco-romane”. Crearea tuturor științelor (măcar embrionar) și arilor, înălțimea neajunsă a concepțiilor filosofice și formarea caracterelor mărețe, educarea gustului artistic și formarea stilului sănătos, acesteia culturii se datorase, Concluzia d-lui Valachi că acum mai mult ca oricând e nevoie la noi de întărirea elasticității etice o credem întemeiată. Vom vedea dacă d-sa va face ceva real, ca unul ce are puțină, — Revista mă cuprinde studii ale d-lor I. Simionescu, G. Popa-Liscanu, Șt. Pop.

V. ACHIM